VALSTYBINĖ KULTŪROS PAVELDO KOMISIJA

VEIKLOS ATASKAITA

STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS 2019 METAIS

2020 m. kovo 30 d.

VALSTYBINĖ
KULTŪROS
PAVELDO
KOMISIJA

VADOVO ŽODIS

Valstybinės kultūros paveldo komisijos misija – dalyvauti formuojant integralią kultūros paveldo apsaugos politiką ir strategiją, informuoti Lietuvos Respublikos Seimą, Lietuvos Respublikos Prezidentą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybę apie kultūros paveldo apsaugos srityje kylančias problemas, rengti įstatymų ir kitų teisės aktų projektus. Paveldo komisija vykdė misiją vadovaudamasi 2019–2021 m. strateginiu veiklos planu ir patvirtintu 2019 m. veiklos planu.

2019 m. Paveldo komisija be nuolat teikiamų ekspertinių rekomendacijų, sisteminės įvairių atvejų analizės valstybiniu lygmeniu, siūlymų dėl teisės aktų pakeitimų kultūros paveldo politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimais teikimo, tarp pagrindinių savo tikslų išsikėlė aktyvesnį bendradarbiavimą su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis.

Dėl šios priežasties 2019 m. organizuotas tarptautinis forumas, skirtas UNESCO pasaulio paveldo vietovei – Kuršių nerijai, sulaukė didelio visuomenės ir skirtingų institucijų susidomėjimo. Forumo rezultatas – organizatorių pateikta Rezoliucija Lietuvos Respublikos Seimui dėl Kuršių nerijos įstatymo parengimo būtinybės.

Suvokdama darbų tęstinumo reikšmę ir kultūros paveldo sklaidos svarbą visuomenei, ypač akcentuojant jaunąją kartą, Paveldo komisija tęsė informacijos rinkimą duomenų bazei U-PAVELDAS apie Lietuvai reikšmingą kultūros paveldą, esantį užsienyje.

03

Esminiu probleminiu momentu Lietuvos kultūros paveldo apsaugos srityje vis dar išlieka nuolatinis dialogo trūkumas tarp institucijų, atsakingų už kultūros paveldo apsaugą, ir vis labiau aktyvėjančios visuomenės dalies. Viešosios komunikacijos stygius ir švietimo stoka kultūros paveldo apsaugos srityje dažnai tampa pagrindine vėliau kylančių problemų priežastimi. Paveldo komisija nuolat ieško būdų, kaip užtikrinti bendradarbiavimą su visuomene, taip akcentuojant prigimtinę visuomenės teisę į kultūros paveldą.

Paveldo komisijos pirmininko pavaduotoja Andrijana Filinaitė

Nuotr. autorė Jogailė Butrimaitė

I SKYRIUS
STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS. KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

Valstybinė kultūros paveldo komisija (toliau – Paveldo komisija) yra Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Prezidento ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekspertas ir patarėjas kultūros paveldo valstybinės politikos ir jos įgyvendinimo klausimais. Paveldo komisija, planuodama savo veiklą, vadovaujasi Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymu, Paveldo komisijos nuostatais, strateginiu veiklos planu ir metiniu veiklos planu bei savo veikla prisideda prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano bei kitų Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Seimo strateginių ilgalaikių programų įgyvendinimo.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-09-16 nutarimu Nr. 1247 patvirtintoje Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje įtvirtintas integralumo principas. Paveldo komisija prisideda prie bendros integralios paveldo apsaugos politikos formavimo, tačiau paveldo pridėtinė vertė vis dar nepakankamai suprantama visuomenėje ir instituciniame lygmenyje. **Materialusis ir nematerialusis kultūros paveldas lemia valstybės gyvybingumą ir jos gyventojų socialumą bei socialinės atskirties mažinimą tik tuo atveju, jei užtikrinamas jo integralumas su kitomis valdymo politikos sritimis.**

Norint užtikrinti, kad į Lietuvos paveldosaugos praktiką ir teisinę sistemą būtų integruotos Europos tarptautinių teisės aktų nuostatos bei sukurta teisinė kultūros ir gamtos paveldo apsaugos aplinka, deranti Europos valstybei, užsienio politikos srityje turėtų būti **stiprinamas Lietuvos Respublikos bendradarbiavimas su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis institucijomis bei organizacijomis kultūros paveldo apsaugos srityje**.

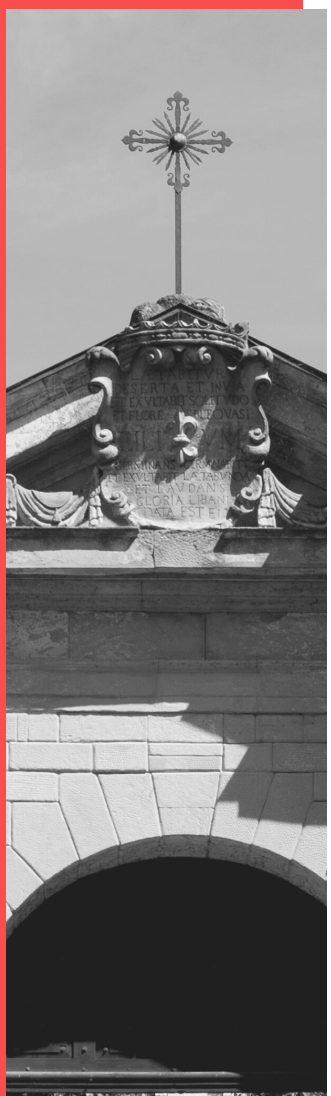

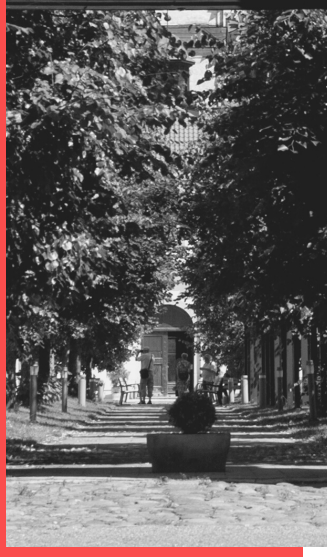

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-12-09 nutarimu Nr. 1568 patvirtinto „Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo priemonių plano“ 37 punkte numatyta, jog Paveldo komisija, Kultūros ministerija ir Kultūros paveldo departamentas turi organizuoti Lietuvos kultūrai svarbaus paveldo užsienyje tyrimą, paiešką ir išsaugojimą ir prisidėti prie šių darbų. Paveldo komisija toliau tęsė informacijos apie Lietuvai reikšmingo kultūros paveldo, esančio užsienyje, rinkimą. Surinktos informacijos pagrindu buvo pildoma **duomenų bazė U-PAVELDAS**, taip prisidedant prie edukacinių valstybės tikslų, kultūros paveldo sklaidos ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje ir stiprinant Lietuvos tautinį identitetą.

Ne visų UNESCO Pasaulio paveldo sąraše esančių vietovių apsauga yra gera, todėl Paveldo komisija, vadovaudamasi Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija ir jos įgyvendinimo gairėmis, **tęsė į Pasaulio paveldo sąrašą įrašytų vietovių, esančių Lietuvoje, apsaugos stebėseną** ir šiuo klausimu bendradarbiavo su institucijomis, kurių veikla tiesiogiai siejama su paveldo išsaugojimu.

Vykdant teisės aktuose nustatytas funkcijas, Paveldo komisija susidūrė ir su sunkumais: stagnuojanti paveldosaugos sistema, painūs teisės aktai ir skirtingas jų interpretavimas, tarpinstitucinis nesusikalbėjimas, dialogo trūkumas, į piliečius orientuotos viešosios komunikacijos stygius. Tačiau yra ir teigiamų dalykų – aktyvėjanti vietos bendruomenė, jos nuovokumas ir pilietiškumas paveldosaugoje.

2017 m. įsigaliojo naujos redakcijos Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, kuriuo praplėstos funkcijos kultūros paveldo apsaugos politikos formavime bei suteiktos platesnės tarptautinio bendradarbiavimo galimybės, tačiau papildomo finansavimo neskirta, todėl Paveldo komisijos galimybės vykdyti numatytas funkcijas yra ribotos. Paveldo komisija, įgyvendindama institucijos strateginius tikslus, vykdė 2 programas: Valstybinės kultūros paveldo apsaugos politikos ir strategijos formavimas ir įgyvendinimas (kodas – 01) ir Inovacijų plėtra paveldosaugoje (kodas – 02).

06

STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas: Dalyvauti formuojant bendrą integralią Lietuvos kultūros paveldo apsaugos politiką ir strategiją, plėtoti Lietuvos Respublikos bendradarbiavimą su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę ir skatinti aktyvų dalyvavimą išsaugant Lietuvos kultūros paveldą.

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Asignavimų planas	Asignavimų planas*, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui	Panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
01	Valstybinės kultūros paveldo apsaugos politikos ir strategijos formavimas ir įgyvendinimas	275	275	275	100
Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama					

* Jeigu asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, asignavimai didėja ar mažėja daugiau nei 5 proc. lyginant su asignavimais, nurodytais asignavimų plane, to priežastys trumpai paaiškinamos po lentele. Paaiškinimai pateikiami dėl patikslintų asignavimų programos lygiu.

** Jeigu asignavimų panaudojimo procento nuokrypiai viršija 10 proc., jie ir jų priežastys trumpai paaiškinami po lentele.

Paveldo komisijos priimtų teisės aktų ir pateiktų rekomendacijų įvykdymas (skaičiaus pokytis procentine išraiška)

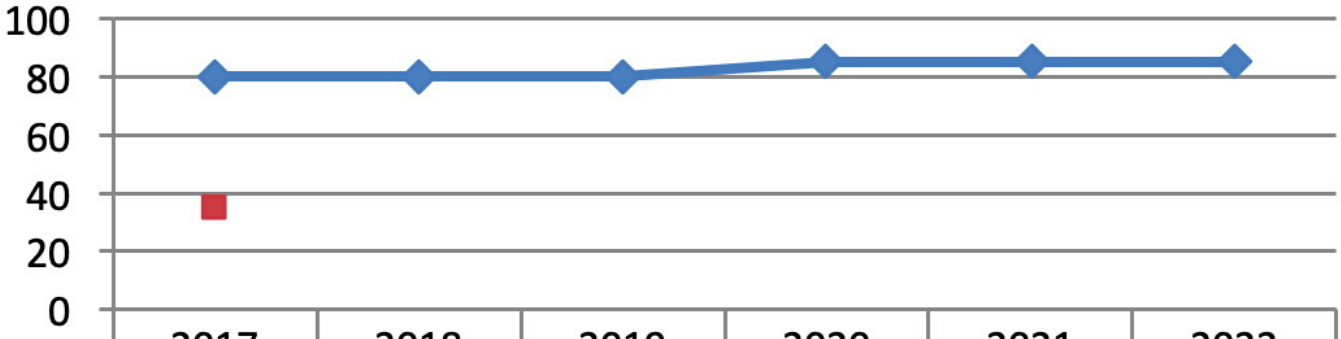

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Planas	80	80	80	85	85	85
Faktas	35					

Kiekvienais metais atliekama Paveldo komisijos priimtų sprendimų įgyvendinimo analizė. Norint nustatyti teikiamų rekomendacijų įvykdymo procentą, būtinas laiko intervalas, dėl to kai kurių sprendimuose esančių rekomendacijų įvykdymo paskaičiuoti dar neįmanoma (2018 m. priimtų sprendimų įgyvendinimo duomenys bus žinomi 2020 m.). 2017 m. teiktų rekomendacijų neįvykdymo skaičių sąlygojo ne nuo Paveldo komisijos priklausančios priežastys – kai kurioms rekomendacijoms dar būtinas ilgesnis įgyvendinimo laikas, kitoms rekomendacijoms – ribotos valstybės finansinės galimybės bei prioritetai valstybės mastu.

Šiai programai įgyvendinti Paveldo komisija 2019 m. priėmė 10 sprendimų, kuriuose teikė ekspertines rekomendacijas kultūros paveldo politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimais, 2 nutarimus dėl kilnojamųjų kultūros vertybių duomenų tikslinimo ar įrašymo į Kultūros vertybių registrą, 1 nutarimą dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto bendrojo plano ir 1 nutarimą dėl Paveldo komisijos pirmininko pavaduotojo skyrimo.

Paveldo komisija sistemingai analizuoja, kaip Lietuvos Respublika vykdo UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijoje nustatytus įsipareigojimus ir užtikrina į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytų vertybių apsaugą. 2019 m. įvertinta Žemės ūkio ministerijos ir Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos, kaip UNESCO pasaulio paveldo objektų vietos valdytojų, veikla 2017–2018 m., teikti pasiūlymai dėl šių objektų apsaugos gerinimo.

Atlikus UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje analizę, teiktos rekomendacijos dėl teisės akto pakeitimo, siūlyta Lietuvos Respublikos Vyriausybę kasmet (o ne kas šešerius metus) informuoti apie pasaulio paveldo vietos valdytojų veiklą vykdant Konvencijos įgyvendinimo gaires.

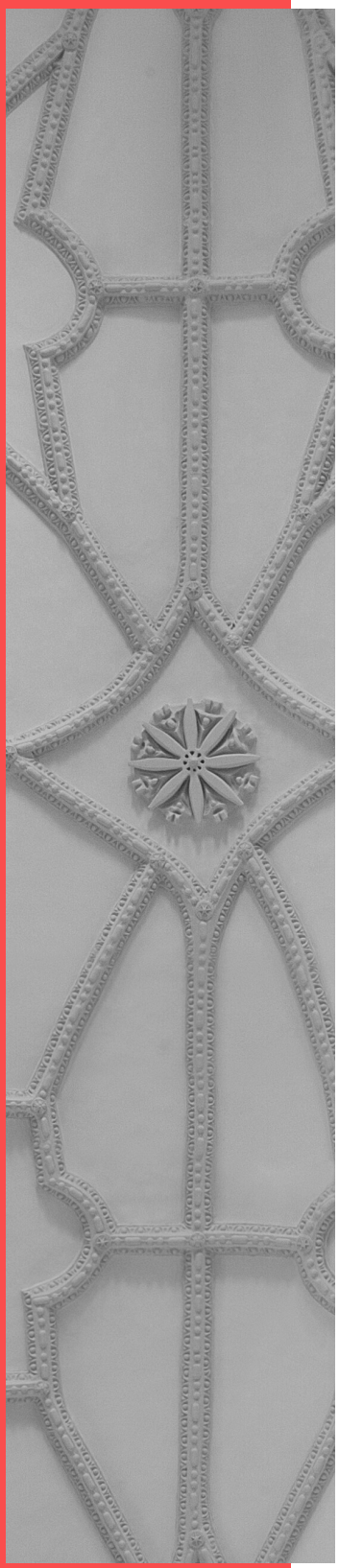

Pagrindiniai Paveldo komisijos veiklos rezultatai:

- Įvertinome 2014–2018 m. atliktus Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamento ir juo nustatytų reikalavimų keitimus ir teikėme rekomendaciją dėl reglamento patikslinimo, papildymo arba kitokio keitimo reguliavimo.
- Atlikome analizę ir teikėme siūlymus dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto bendrojo plano sprendinių galimų neigiamų pasekmių vertingam Kuršių marių bei Baltijos jūros akvatorijų kraštovaizdžiui.
- Inicijavome finansinių paskatų sistemos kultūros paveldo apsaugos srityje sukūrimo klausimo nagrinėjimą tarpinstituciniu lygmeniu.
- Atlikome švietimo srities analizę ir teikėme rekomendacijas dėl Bendrojo ugdymo bendrųjų programų atnaujinimo gairių įgyvendinimo rengiant bendrąsias programas, kultūros paveldo ir švietimo sričių integralumo bei Kultūros kelių projektų Lietuvoje lygmens nustatymo ir sertifikavimo tvarkos rengimo.
- Atlikome Kultūros paveldo departamento 2019 m. planuojamų vykdyti programų projektų analizę.
- Surinkome informaciją apie Lietuvos Respublikos savivaldybių lėšų panaudojimą kultūros paveldo apsaugai, siekiant išskirti pagrindinius savivaldybių prioritetus finansuojant kultūros paveldo apsaugą, apžvelgti šių darbų tęstinumą bei įvertinti savivaldybių požiūrį į jų teritorijoje esantį kultūros paveldą.
- Įvertinome keliose savivaldybėse įgyvendinamą finansinių paskatų kultūros paveldo objektų valdytojams sistemą ir rekomendavome savivaldybėms numatyti dalinį tvarkybos darbų finansavimą ar kompensavimą iš savivaldybės biudžeto ir mokesčių lengvatas.
- Atlikome Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje analizę, nustatėme spręstinas problemas ir parengėme pirminius siūlymus.
- Ataskaitiniais metais į duomenų bazę U-PAVELDAS sukėlėme duomenis apie 153 vertybes.

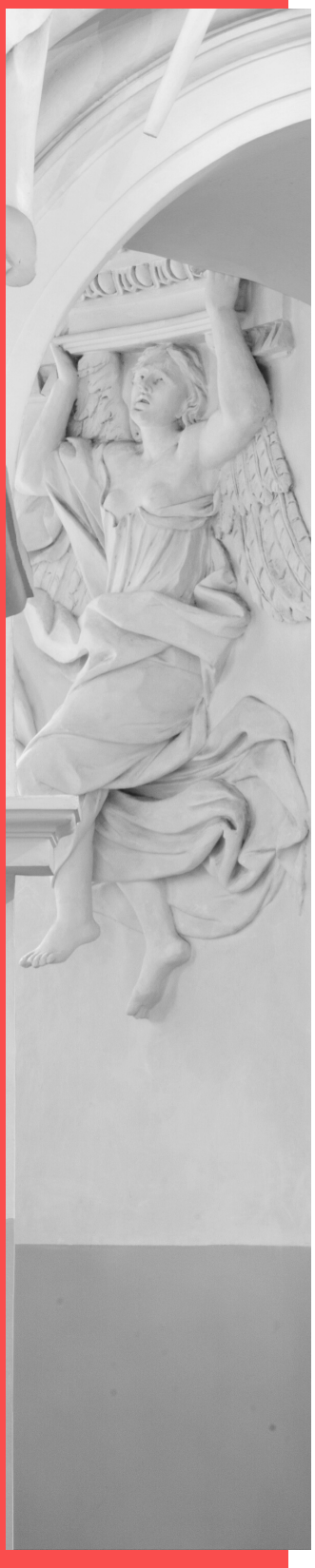

- Ieškant papildomos informacijos apie Jungtinėse Amerikos Valstijose esantį lituanistinį paveldą, Paveldo komisija pradėjo bendradarbiauti su tarpukario laikotarpio lietuvių ir pokario laikotarpio išeivijos architekto Jono Muloko (1907–1983) palikuonimis. Ataskaitiniais metais architekto asmeninis archyvas (originalūs brėžiniai, eskizai, maketai) buvo perduotas Paveldo komisijai.
- Paveldo komisija, Neringos savivaldybė ir Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija 2019 m. birželio 13–14 d. organizavo tarptautinį forumą, kuriame dalyvavo užsienio šalių, valstybės bei savivaldos institucijų, visuomenės, verslo atstovai, nevyriausybinės asociacijos, veikiančios kultūros paveldo srityje, ekspertai. Forume buvo konstatuota, kad Kuršių nerijos – UNESCO pasaulio paveldo vietovės – išsaugojimas ir darnaus teritorijos vystymo užtikrinimo garantas galėtų būti atskiras Kuršių nerijai skirtas įstatymas. Forumo organizatoriai pateikė Lietuvos Respublikos Seimui Rezoliuciją.
- Aktualizuodami Vilniaus istorinio centro įrašymo į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą 25-metį, organizavome Vilniaus 5–12 klasių moksleivių kūrybinį konkursą „Vilnius – UNESCO 25“.
- Paveldo komisija, bendradarbiaudama su Vilniaus paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centru ir Lietuvos centriniu valstybės archyvu, parengė fotografijų parodą „Senas ir naujas Vilnius“. Ši paroda eksponuota Lietuvos Respublikos Seime, Aplinkos ministerijoje, Vilniaus universiteto bibliotekoje ir A. Mickevičiaus bibliotekoje.
- 2019 m. Paveldo komisijos administracija parengė apie 60 pranešimų spaudai apie Paveldo komisijos veiklą, priimamus sprendimus ir tarptautines paveldosaugos naujienas. Ataskaitiniais metais įvairiose informacijos pateikimo platformose buvo paskelbta apie 150 informacinių pranešimų.

10 STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

Ši programa vykdoma nuo 2017 m. Programa siekiama plėsti ir atgaivinti Lietuvos gyventojų istorinę ir kultūrinę atmintį – šiuolaikinėmis priemonėmis aktualizuoti kultūros paveldą ir padaryti jį prieinamą.

2 strateginis tikslas: Skatinti inovacijų plėtrą paveldosaugoje.

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Asignavimų planas	Asignavimų planas*, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui	Panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
02	Inovacijų plėtra paveldosaugoje	5	5	5	100
Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama					

* Jeigu asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, asignavimai didėja ar mažėja daugiau nei 5 proc. lyginant su asignavimais, nurodytais asignavimų plane, to priežastys trumpai paaiškinamos po lentele. Paaiškinimai pateikiami dėl patikslintų asignavimų programos lygiu.

** Jeigu asignavimų panaudojimo procento nuokrypiai viršija 10 proc., jie ir jų priežastys trumpai paaiškinami po lentele.

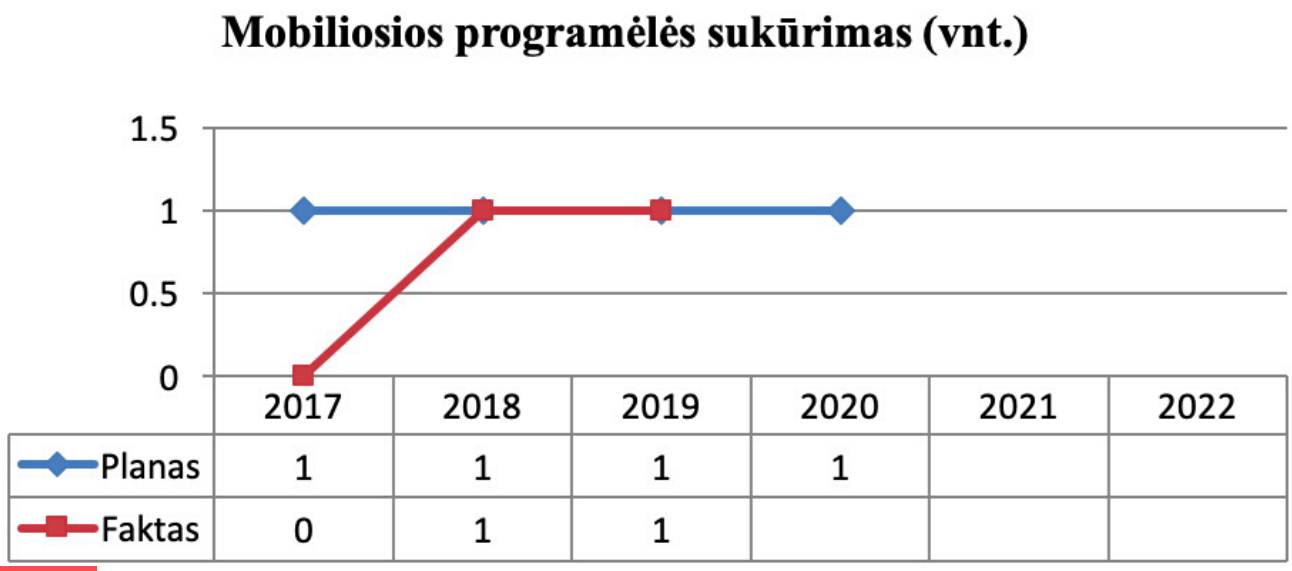

2019 m. buvo sukurta mobilioji programėlė ir 2020 m. I ketvirtyje buvo planuojama ją pristatyti visuomenei, tačiau dėl šalyje paskelbto visuotino karantino pristatymas visuomenei atidedama iki tol, kol šalyje vėl bus galima organizuoti viešus renginius.

II SKYRIUS
VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

Paveldo komisijai nėra pavesta įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.

III SKYRIUS
KITŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ (NURODOMA KOKIŲ) ĮGYVENDINIMAS

2019 m. veiklos plane buvo numatytos privalomos funkcijos, kurias įpareigoja vykdyti Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas bei nuolatinės priemonės, kurias Paveldo komisija nusimatė įgyvendinti ataskaitiniais metais.

Priemonės buvo tiesiogiai susijusios su 2019–2022 m. strateginio plano įgyvendinimu. Visos priemonės buvo vykdytos – kai kurios priemonės įvykdytos priimant sprendimus ar nutarimus, kreiptasi į institucijas raštu ar žodžiu, kitos priemonės tęstinės – jos bus vykdomos 2020 m. Dalyvavimas tarptautiniuose renginiuose buvo ribotas dėl lėšų trūkumo.

Nuotr. autorius Marius Morkūnas